

доступу: http://www.ekologia.lviv.ua/file/monitoring/ekopasport_2013.pdf; 3. Івасівка С. В. *Природа бальнеочинників води Нафтуся і суть її лікувально-профілактичної дії* / С. В. Івасівка, І. Л. Попович, Б. І. Аксентійчук, В. Р. Білас. – Трускавець : Трускавецькурорт, 1999. – 124 с.; 4. *Курорти та санаторії України : Науково-практ. довідник* / Б. І. Аксентійчук та ін. ; авт.-упоряд. О. П. Тарасенко, В. С. Соколов. – К.: Фолігрант, 2009. – 428 с.; 5. *Курортні ресурси України / За ред. М. В. Лободи.* – К.: ТАМЕД, 1999. – 141 с.; 6. *Лечебные грязи (пелоиды) Украины : [монография]. Ч. 2* / М. В. Лобода, К. Д. Бабов, Т. А. Золотарева, И. П. Шмакова, Т. В. Богатырева; ред. – К.: КІМ, 2007. – 336 с.

УДК 371.123:005

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКРЕАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В. А. Кітченко

v_kitchenko@ukr.net

Комунальний заклад «Полтавський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей II-III ступенів імені А.С. Макаренка, Полтавської обласної ради», с. Ковалівка, Україна

А. В. Фоменко

alyonaenko@gmail.com

Комунальний заклад «Полтавський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей II-III ступенів імені А.С. Макаренка, Полтавської обласної ради», с. Ковалівка, Україна

Рекреаційна сфера є однією з найперспективніших галузей сучасності та майбутнього. Полтавщина має багаті ресурси для формування рекреаційного господарства. Серед них виділяють природні, історико-культурні, соціально-економічні. За умови їх раціонального використання в регіоні можуть розвиватися різні види рекреаційної діяльності.

Територіально-рекреаційний комплекс обласного рівня можна розглядати як складне суспільно-географічне утворення, яке формується і функціонує за наявності певної кількості елементів (рекреантів, рекреаційних ресурсів, обслуговуючого персоналу, закладів інфраструктури та управління), пов'язаних прямими та зворотніми зв'язками.

На основі ґрунтового аналізу особливостей територіальної організації рекреаційного господарства Полтавщини ми дійшли наступних висновків:

1. Аналіз рекреаційних ресурсів Полтавської області свідчить про наявність значного потенціалу для розвитку рекреаційної сфери. Територія регіону достатньо забезпечена природними, історико-культурними та соціально-економічними рекреаційними ресурсами.

Провідна роль належить природно-рекреаційним ресурсам, до складу яких входять кліматичні, лісові, водні та ландшафтні ресурси. Полтавщина надзвичайно багата на природні ресурси та лікувальні чинники. Цьому сприяють географічне положення, геологічна будова та гідрогеологічні умови. Кліматичні умови, густа мережа річок, чисельні водоймища у поєднанні з мальовничими краєвидами, джерелами мінеральних вод відомих курортів сприяють туристично-рекреаційної діяльності в області.

Клімат області характеризується теплим літом, холодною зимою. Середня температура січня -7°C , липня $+20^{\circ}\text{C}$. Період з температурою понад $+10^{\circ}\text{C}$ становить 170-180 днів. У цілому кліматичні умови можна охарактеризувати як помірно комфортні для розвитку рекреаційної діяльності в регіоні [4, с. 30].

Головними серед них є мінеральні води. Область має потужні запаси мінеральних вод, які є ресурсами для курортного господарства (Миргородський, Великобагачанський, Новосанжарський, Кременчуцький, Хорольський райони), і задовольняють рекреаційні потреби людей із області та всієї України [2].

Полтавщина належить до достатньо забезпечених районів України за балансовими експлуатаційними запасами підземних мінеральних вод. Наявність курортної зони в м. Миргороді є значною перевагою для області та відкриває нові можливості щодо розвитку туризму на локальних туристичних маршрутах, оскільки на курортах міста постійно відпочиває та лікується 7-8 тис. осіб [3, с. 29].

У перспективі можливе розширення використання мінеральних вод за рахунок експлуатаційних та розвіданих запасів, які не пройшли державної експертизи.

Велике значення для оздоровлення та відпочинку населення мають рекреаційні ліси. До них належать лісопаркові частини приміських зелених зон, лісові насадження навколо санаторно-курортних закладів, лісопарки, рекреаційні зони природних національних парків [23, с. 30]. Лісовий фонд Полтавщини складає близько 280 тис. га, динаміка його зміни має стабільні тенденції щодо зростання. Лісистість області становить 8,7% [8].

Найбільші лісові масиви зосереджені в Котелевському, Гадяцькому та Шишацькому адміністративних районах, лісистість яких вдвічі перевищує обласний показник (8,7%), і навіть середній показник по Україні – 15,7% [3, с. 27].

Традиційно для відпочинку використовуються такі природні об'єкти, як озера та річки. Їх береги – центри територіальних рекреаційних систем, що мають істотне рекреаційне навантаження. Рекреаційний потенціал водного фонду Полтавської області характеризується наявністю значної кількості річок. Найбільша – р. Дніпро (в межах області – 145 км), середні річки Сула, Удай, Орлиця, Псел, Хорол, Ворскла та 1770 малих річок. Загальна довжина берегової лінії складає близько 25,7 тис. км. Крім того, на території області розміщено 124 озера (загальна площа водного дзеркала – 676 га), 1272 ставки, 67 водосховищ. В цілому, потенціал цих ресурсів вивчений недостатньо і використовуються вони головним чином для розвитку рекреаційної діяльності місцевого значення [4, с. 30].

До рекреаційного потенціалу області можна віднести об'єкти природно-заповідного фонду, що мають науковий та пізнавальний інтерес. На території області розташовані об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення (три регіональних ландшафтних парки – «Диканський», «Кременчуцькі плавні», «Нижньоворсклянський», 151 заказник, 50 заповідних урочищ, 116 пам'яток природи, 1 дендрологічний парк) [1].

Природно-рекреаційний потенціал доповнюється значним історико-культурним, яким так багата Полтавщина. Нараховується в області 4,4 тис. об'єктів, з них 1,2 тис. – археології, 2,5 – історії, 499 – монументального мистецтва, 203 – архітектури та містобудування, садово-паркового мистецтва і ландшафтні. Ці об'єкти сприяють розвитку туристично-екскурсійної діяльності [4, с. 30].

У 26 державних музеях і заповідниках зберігається понад 496 тис. пам'яток Музейного фонду України. В області працюють 114 музеїв, створених у складі підприємств, організацій, установ і навчальних закладів області, у яких нараховується 69 тис. експонатів [2].

Майже всі райони Полтавської області є перспективними для розвитку різних типів туризму: оздоровчий (санаторії, профілакторії, турбази), кваліфікований, з активним способом пересування (кінний, водний, велосипедний, гірськолижний), культурно-пізнавальний та культурно-етнографічний, релігійний паломницький.

1) Галузева структура рекреаційного господарства Полтавської області є досить розгалуженою. У регіоні представлені лікувально-курортна, оздоровчо-спортивна, пізнавальна та розважальна види рекреаційної діяльності. Особливістю територіальної структури рекреаційного комплексу Полтавщини є нерівномірність розміщення її елементів.

Найбільшого розвитку набула лікувально-курортна рекреація на основі багатих запасів області підземними мінеральними водами. Рекреаційне господарство Полтавської області є структурним утворенням, функціонально-компонентна структура якого представлена матеріально-речовими компонентами, серед яких значно переважають оздоровчі заклади (бази відпочинку та дитячі оздоровчі табори). Їх розподіл по території області є нерівномірним, що ускладнює їх використання в рекреаційній діяльності. Важливе значення має і розвиток лікувальної та пізнавальної рекреації, чому сприяє наявність лікувальних закладів та великої кількості туристичних маршрутів з використанням історико-культурних та природних пам'яток. В цілому на території Полтавської області формується оздоровчо-пізнавальний територіально-рекреаційний комплекс з великою питомою вагою лікувальних закладів.

4) Полтавщина належить до Полісько-Столичного ресурсно-рекреаційного району (до якого також входять Волинська, Житомирська, Київська, Рівненська, Черкаська та Чернігівська області).

За О. І. Шаблієм область належить до Південно-Східного ресурсно-рекреаційного угруповання [5].

Основою територіальної структури рекреаційного господарства Полтавської області виступають рекреаційні пункти та центри, що є переважно монофункціональними. На території області відсутні сформовані рекреаційні вузли, Полтава – найбільший рекреаційний центр області, одночасно виконує функції організаційного ядра обласного територіально-рекреаційного комплексу.

Враховуючи характер рекреаційної спеціалізації та ступінь її розвитку, рівень рекреаційної освоєності території, схожість проблем перспективного

розвитку з позицій рекреації, наявність рекреаційних ресурсів та їх територіальні комбінації, керуючись принципом єдності рекреаційного районування з адміністративно-територіальним поділом, пропонується виділити на території Полтавської області 4 рекреаційні райони.

Рис. 1. Рекреаційне районування Полтавської області

Найбільш сформованим є *Центральний* рекреаційний район (Полтавський, Решетилівський, Диканський, Великобагачанський та Шишацький адміністративні райони). На території Центрального рекреаційного району, що виконує оздоровчо-спортивно-пізнавальну функцію можна виділити 3 рекреаційні центри (Полтава, Диканька, Решетилівка). Важливу роль у формуванні територіально-рекреаційного комплексу області відіграє рекреаційний поліфункціональний центр Полтава, що знаходиться у вузлі залізничних, автомобільних магістралей та повітряних трас, має досить забезпечену матеріально-технічну базу. Даний рекреаційний район характеризується розвитком купально-пляжної, маршрутної, прогулянкової, кінної, водної, рибальської та мисливської рекреаційної діяльності.

Східний рекреаційний район охоплює Миргородський, Лохвицький, Гадяцький, Зіньківський, Котелевський райони області. На території Східного рекреаційного району можна виділити в якості основного притягуючого ядра лікувально-курортний рекреаційний центр – м. Миргород. Для району

притаманна санаторно-курортна рекреаційна діяльність, етнографічний (Національний Сорочинський ярмарок), зелений туризм.

До *Західного* району увійшли території Пирятинського, Чорнухинського, Гребінківського, Лубенського, Оржицького, Хорольського, Семенівського адміністративних одиниць (рекреаційний центр – м. Лубни). Для району більшою мірою притаманний етнографічний, релігійний туризм. Велика кількість пам'яток археології (курганні могильники, городища стародавніх міст та ін.), архітектури, історичних подій зумовлюють формування та розвитку історичних туристичних маршрутів, а багатство території на видатних земляків – літературних.

Південний рекреаційний район (Глобинський, Кременчуцький, Козельщенський, Кобеляцький, Новосанжарський, Машівський, Карлівський, Чутівський райони) характеризується розвитком сільського зеленого, екологічного, розважального та етнографічного туризму.

Ширший спектр розвитку рекреаційної діяльності притаманний адміністративним районам, що мають вихід до Дніпра (Глобинський, Кременчуцький, Кобеляцький). У них має розвиток більшою мірою купально-пляжний, подієвий, яхтовий, рибальський, кінний, етнографічний туризм. Загалом Південний рекреаційний район Полтавщини оздоровчо-спортивну та пізнавально-розважальну функції.

На сучасному етапі Південний рекреаційний район має низький рівень розвитку, але зважаючи на високу транспортну доступність, близькість до Центрального району та значний історико-культурний потенціал, при вирішенні проблем з інфраструктурним забезпеченням район має великі перспективи розвитку.

Ці території мають достатній туристичний потенціал, але він не використовується в даний час повною мірою і обмежений щодо різноманітності розвитку відпочинку і туризму (один-два перспективні напрями, індивідуальних для кожного району).

Розвиток рекреації суттєво впливає на стан справ у різних галузях господарства та є одним з найперспективніших напрямів структурної перебудови економіки. Рекреаційна сфера є однією з найперспективніших галузей сучасності та майбутнього.

Унікальні туристично-рекреаційні ресурси мають стати каталізатором розвитку не тільки сфери туризму та рекреації, але і всього народногосподарського комплексу Полтавського регіону.

Список використаних джерел: 1. Байрак О. М. *Геоecологічна характеристика регіональних екологічних коридорів (на прикладі Полтавщини)* / О. М. Байрак, Н. О. Смоляр, Л. М. Булава / – Полтава, 2009. – 70 с.; 2. *Полтавщина туристична : [Електронний ресурс]* – Режим доступу: [<http://poltava-tour.gov.ua/>]; 3. *Стратегія розвитку Полтавської області на період до 2020 року.* – Полтава, 2014. – 131 с.; 4. *Схема-прогноз розвитку і розміщення продуктивних сил Полтавської області на період до 2015 року.* – К: РВПС України, 2005. – 177 с.; 5. Шаблій О. І. *Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії* / О. І. Шаблій. – Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2001. – 744 с.